

LITERATURA PRÁVNICKÁ

Na prahu 15. století stála česká právnícká literatura, ať již psaná latinsky, nebo v jazyce národním, na vysoké úrovni obsahové i formální a ve vrcholných dílech předhusitského údobí vytvořila drahocenné památky (např. Práva zemská česká Ondřeje z Dubé), důležité nejen pro poznání vývoje starého českého státu, nýbrž i pro jazykovědu a historii.

Velké převraty husitské epochy byly samozřejmě podnětem i k pronikavým úpravám právním. Nové zákony, privilegia, zápisy v městských knihách, smlouvy, diplomatické akty i sněmovní usnesení přinášely kromě rozhodných obsahových změn a nových forem i další rozvoj právnícké jazykové formulace a terminologie v českém jazyce. Stejně jako v jiných oblastech písemnictví podnítilo husitské revoluční hnutí i právníckou tvorbu v národním jazyce v míře daleko širší, než tomu bylo kdykoli dříve. Kdysi vševládá latina dále ustupovala, a i když nebyla ještě ani zdaleka zatlačena do pozadí, přece jen její význam pro písemné zachycení právních textů poklesl. Na konci 15. století pronikla čeština vítězně i do nejdůležitějších úředních a soudních zápisů, do zemských a dvorských desk jako jejich úřední jazyk.

Vedle původní tvorby v národním jazyce se však pocítovala i potřeba českého znění pramenů latinských a důsledkem toho jsou i cenné překlady latinských památek do češtiny, jež poskytují vítanou možnost sledovat vývoj české právní terminologie a právního myšlení ve srovnání s precizní právníckou latinou.

Náš Výbor přináší vedle historicky i politicky zvláště významných projevů (*zakládací listina Betlémské kaple, Dekret kutnohorský, Jesenicova Obrana Dekretu kutnohorského*) ukázky z charakteristických oblastí právního života za husitství: z aktů ústavních a mezinárodně právních, z listin, z práva městského a horního.

ZAKLÁDACÍ LISTINA BETLÉMSKÉ KAPLE

R. 1391 byla na Starém Městě pražském založena s pomocí královského dvořana Hanuše z Milheimu a nákladem bohatého kupce a staroměstského konšela Kříže kaple, zasvěcená památce Mládátek (tj. nemluvňátek povražděných v Betlémě na rozkaz Herodův – kramář Kříž koupil pro tuto kapli údajné ostatky jednoho z nemluvňátek) a nazvaná podle toho Betlémská. Byla založena reformní stranou, přáteli Milíčovými, aby se v ní oživila kazatelská tradice milíčovská. V přístřujících se poměrech předhusitské Prahy stala se Betlémská kaple nejen důležitým střediskem náboženským, ale i významným politickým činitelem. Bylo to proto, že byla vyhrazena jen pro kázání.

Zakládací listina Betlémské kaple je jednak důležitým svědectvím o šířícím se opravném hnutí, jednak i zajímavou památkou literární a právní, třebaže je psána latinou nedosti školenou. Vzhledem k právní povaze zařazujeme ji v překladu do

oddílu odborné právnické prózy; dokumentuje nám sepětí běžné právní praxe s potřebami současného ideového zápasu.

Ve jménu páně, amen.

Milosrdný a milostivý pán, který zůstavil těm, kdo se ho bojí, pokrm v semeni svého slova, ustanovil skrze řády svatých otců, aby slovo boží nebylo poutáno, nýbrž naopak aby jeho hlásání bylo dílo nad jiné nejsvobodnější a jeho svaté církvi a jejím údům nejprospěšnější. Nejvyšší cenu toho prokázali svatí otcové Starého a Nového zákona, ano i sám Spasitel, oddávající se kazatelské činnosti vytrvale a statečně až do smrti. Vždyť kdyby nám byl nezůstavil símě slova božího a svatého kázání, byli bychom jako Sodoma a Gomora. A také když se Kristus po svém vzkříšení zjevil svým učedníkům, uložil jejich prostřednictvím, aby se pěstovalo kazatelství na jeho věčnou paměť. Protože pak každý jeho čin má být těm, kdo v něho věří, pokynem k jednání, k němuž povzbuzuje přesvatá výmluvnost Písem každého křesťana, tedy já, Hanuš z Milheimu, v prozíravé úvaze a z touhy po spáse své duše a po duchovním nasycení mnohých křesťanů si uvědomuji, že v městě Pražském je sice mnoho míst zřízených k bohoslužbám, avšak ta jsou většinou vyhrazena pro mnohé jiné posvátné úkony, takže tu není jediného místa zvláště určeného přednostně ke kázání božího slova; ba naopak, jak bylo velmi často a bezpečně zjištěno, obzvláště kazatelé obecného českého jazyka jsou nuceni tlouci se po domech a skrýších, což je nedůstojné.

Pohnut tedy touto úvahou a velmi naléhavě povzbuzen k tomu, abych se postaral o rozmach svatého kázání, o kterém jsem mluvil, na odčinění přestupků svých i mých předků a abych si tím zasloužil od Nejvyššího po skončení pomíjejícího života radosti v budoucí blaženosti, rozhodl jsem se nikoli nějakým poblouzením nebo neprozřetelně, nýbrž se zdravým rozumem a po rozvážné a pečlivé úvaze zřídit novou kapli k chvále, slávě a cti všemohoucího boha a jeho slavné a neposkvrněné rodičky panny Marie a všech svatých, a to ke cti svatých Mládátek na pozemku prozíravého muže Kříže, měšťana Většího Města pražského, ležícím v řečeném městě Pražském, ve farnosti a vedle kostela svatých apoštolů Filipa a Jakuba, který k tomu účelu Kříž z horlivé oddanosti zbožně daroval.

Rozhodl jsem se, aby se tato kaple jmenovala Betlém, což se vykládá „dům chleba“, neboť mám za to, že se tam má sytit obecný lid a Kristovi věrní chlebem svatého kázání podle způsobu a řádu níže uvedeného, a to tím spíše, že k tomu byl dán zvláštní a výslovný souhlas a milostivé svolení nejjasnějšího našeho vládce a pána, pana Václava, římského krále, vždy rozmnožitele říše a krále českého, mého pána, nejvyšší úcty hodného, jak je obšírně vysloveno v listině Jeho Veličenstva v této věci vydané, a také

souhlas ctihodného muže, pana Oldřicha, faráře řečeného kostela svatých apoštolů Filipa a Jakuba, v jehož hranicích a mezích řečené místo leží. Jemu bylo jistým opatřením učiněno zadost za jeho farní práva a za jakoukoli újmu, jež by mu snad z toho vznikla.

Pro tuto kapli a jejího budoucího správce na ten čas věnem dávám, určuji, uděluji a skutečně postupuji, ponechávaje si pro budoucnost možnost více přidat, dá-li bůh, věčně, poctivě, prostě a neodvolatelně v právo, vlastnictví a panství řečené kaple a jejího správce a nejlepším, pokud je v mých silách, způsobem a formou je převádím se všemi užitky a plným panstvím, aby je drželi, měli, spravovali a jako spravedlivé darování na věčné časy neodvolatelně vlastnili, tyto své roční věčné platy a důchody:

Devět kop pražských grošů bez deseti grošů na dílu vsi Újezdce blízko městečka Unhoště na jižní straně na těchto lidech tam osedlých: předně na Květoňovi, který bydlí mezi Šimonem z levé strany a Maříkem z pravé a platí tři kopy grošů bez jedenácti grošů ročního platu; dále na Maříkovi, přímém sousedu téhož Květoně, tři kopy grošů bez jednoho groše ročního platu; dále na Ješkovi, přímém sousedu téhož Maříka, který bydlí na konci řečené vsi, devadesát šest grošů ročního platu; potom na Tomášovi řečeném Prdel, který bydlí mezi Maršem z pravé a Křížem z levé strany, padesát tři groše ročního platu; a na Mathonovi, který bydlí mezi Prokopem z levé a Křížem z pravé strany, třicet tři groše řečeného platu; jakož i na polích a dále na dědicích a nástupcích týchž venkovanů. Tuto část vesnice i lidi a platy jsem držel dědickým právem se všemi i jednotlivými užitky, výnosy, svobodou i panstvím, a nevyhrazuji si tam ani pro sebe, ani pro své dědice nebo nástupce žádné právo nebo vlastnictví.

A rozhodl jsem a požádal i prosím a žádám, aby se závazky této kaple plnily podle níže popsanych způsobů, ustanovení a úprav:

Aby totiž světský kněz, kterého prvního dám ustanovit, kterého navrhu k jmenování a dám jmenovat, stejně jako jeho jednotliví nástupci, byl kazatelem v obecném českém jazyku, byl ustanoven správcem kaple, bral z řečené vsi platy a užitky svrchu uvedené a užíval jich pro svou potřebu, dokud nebude ode mne nebo štědrostí jiných Kristových věrných nadán počtem dvaceti kop řečených grošů ročního důchodu. Až bude tento počet dovršen, chci, aby se s ním spokojil a nežádal větší, ledaže by sám chtěl rozmnožit důchody sobě a svým nástupcům ze svých vlastních prostředků. Chci také a důrazně to připomínám a ukládám, aby byl řečený správce kaple zavázán každého dne, který církev slaví, na znamení zvonu kázat slovo boží obecnému městskému lidu v obecné češtině, a to ráno a po obědě, ale v době adventní a postní jen ráno, v obvyklých hodinách a jak je zvykem kázat v jiných kostelích, takže by nadměrně lid nezdržoval od účasti na bohoslužbách v jeho farnostech. Sloužení mši jsem se rozhodl ponechat jeho svědomí.

Pokud jde o patronátní nebo podací právo u téže kaple, rozhodl jsem se pro takovému uspořádání:

Když první správce, kterého sám podle své vůle podám, odejde nebo zemře, aby tři mistři z koleje Karlovy, národa českého a starší, přiberouce
85 si na radu purkmistra Většího Města pražského, který bude tou dobou v úřadě, navrhli a nabídli mně nebo mým dědicům a nástupcům tři schopné a způsobilé osoby, o nichž budou přesvědčeni, že jsou nad jiné lépe znalé pravdy a úspěšnější v kazatelské službě pro veškerou svou oddanost, zájmy a jiné vlastnosti – a v tom chci touto listinou zatížit před bohem jejich
90 svědomí. A z nich jednoho, který se mně nebo mým dědicům a nástupcům nejspíše bude zdát zvlášť schopným a prospěšným, navrhu k ustanovení a potvrzení ordináři místa anebo jej navrhnou moji dědicové a nástupci. A tento správce a kazatel bude povinen osobně při kapli bydlet.

Jestliže však postupem času svrchu řečený Kříž nebo jeho dědicové
95 a nástupci z horlivé zbožnosti, jak je naděje, budou tam chtít nadati některého kazatele, budou to moci učinit v řečené mé kapli a určit úpravu jeho závazku způsobem, který se jim bude zdát vhodný, přičemž jim bude zachováno právo patronátní tak, aby se kazatelé ve své službě střídali. Ostatně bude-li chtít některý z věřících v řečené kapli nadati nějakého
100 kaplana, bude ho moci ustanovit a zachovat si přitom pro sebe a své dědice patronátní právo, ale tak a ne jinak, aby týž kaplan nezaváděl při konání božích služeb zvláštností a aby úřad kazatelský nebyl v ničem rušen, nýbrž aby byl pod pravomocí mého řečeného kazatele. A protože se velmi často stává, že někteří hledají své věci a nikoli to, co je Ježíše Krista, takže když
105 obdrží obročí a důchody, pramálo se starají o úřad a o práci, chci, jestliže by se řečený kazatel vzdálil z této služby pod nějakým předstíraným důvodem k odchodu anebo pod záminkou, že chce navštívit některá svá obročí, kdyby jaká měl, aby mu to nebylo dovoleno, leč by měl rozumný a řádný důvod a takový, pro který by se oprávněně musil vzdálit. Ale bude
110 moci odejít s vědomím a se svolením místního ordináře anebo jeho generálních vikářů ve věcech duchovních, od nichž by si vyžádal a obdržel dovolení, ustanoví-li místo sebe a až do svého návratu způsobilého a schopného kazatele. Stane-li se jinak, chci, aby byl podle doby své nepřítomnosti zbaven na přiměřenou část toho roku důchodů, a těch se má bez prominutí užít jako
115 pokuty na stavební úpravy, zařízení a jiné potřeby kaple.

A aby nemohl být uváděn do rozpaků ofěrami Kristových věrných anebo jakýmikoli jinými dary, darovanými a obětovanými v té kapli kdykoli a kýmkoli, jak na její zařízení, tak jinými jakýmikoli způsoby, a aby se vyhnul pokušením, jimiž lakota, matka hříchů, velmi často některé přivedla k pádu, rozhodl jsem se nařídít o těchto darech a ofěrách a jiných
120 příspěvcích dávaných tam jako almužny, aby žádný z řečených kazatelů a kaplanů do těchto věcí v budoucnu nezasahoval z žádného důvodu, po-

hnutky nebo záminky, ani aby z nich nic nepřidával k svým užitkům, ať jsou malé, nebo velké. Naopak ať jsou uloženy do společné pokladny a neporušeně uchovávány pod třemi zámky, k nimž první klíč bude opatřovat řečený kazatel, druhý mistři a třetí patron anebo ten, komu jej svěří, aby se podle jejich společného usnesení a svorného rozhodnutí dalo vydávání a rozdělování těchto darů ve vhodných, příznivých a potřebných dobách v tomto pořadí:

130 Především ať výše uvedení rozdělovatelé řečených darů vyplatí každého roku ve dvou termínech devadesát grošů panu faráři od svatých apoštolů Filipa a Jakuba z jeho platu, který má být na řečeném pozemku a z něho placen z titulu újmy s ohledem na jeho farní práva; a jestliže něco zbude, budiž to obráceno na stavbu a zařízení kaple, pokud by se stavěla, a na její opravu, pokud by jí potřebovala.

135 Až přestanou tato vydání, buďtež odtud opatřovány knihy potřebné pro kapli a studium kazatele, a až jich bude náležité množství, buďtež všechny možné přebytky uschovávány, aby mohl být zvětšen plat správce kaple až na dvacet kop. Když toho bude dosaženo, opět se budou přebytky uschovávat, aby byl ustanoven druhý podobný kazatel, který by byl zavázán k podobnému dílu, a kdyby nebyl dostatečně nadán, aby mu byly z řečených peněz opatřeny platy zase k doplnění druhých dvaceti kop grošů.

140 A jestliže by uvedené věci byly postupem času provedeny tak, jak je řečeno výše, a nad to, co je psáno, bude z takových darů a ofěr ještě něco zbývat, je mým úmyslem, aby se tyto přebytky uschovávaly, až by mohl být zakoupen roční důchod pěti kop grošů. A až bude opatřen, bude povinen svrchu řečený kazatel podporovat jednoho schopného chudého studenta, pilně se učícího svaté teologii; a až bude deset kop, dva studenty, a tak dále v zestupným způsobem. Ustanovení těchto studentů, jejich jmenování, způsob života, řád, povinnosti a jiné vnější okolnosti ponechávám pro budoucnost k zralejšímu opatření kazateli řečené kaple a řečeným třem mistrům Karlovy koleje českého národa, kteří budou v té době.

145 Aby toto rozhodnutí bylo uvedeno ve známost a jeho platnost posílena, kázal jsem vyhotovit tuto listinu a ověřit ji přivěšením mé pečeti.

150 Dáno v Praze léta páně 1391, 24. dne měsíce května.

11-12 *každý jeho čin má být těm, kdo v něho věří, pokynem k jednání*: úvodní část (arena) betlémské listiny se touto větou hlásí do myšlenkového proudu českých přívrženců Milíčových a do evropského směru zvaného „devotio moderna“ (nová zbožnost); heslo „Omnis Christi actio nostra est instructio“, které Rudolf de Saxonia (1300-1378), hojně čtený spisovatel Života Kristova, přičetl Augustinovi, objevuje se často i u Viklefa a u spisovatelů husitských; Hus je přeložil slovy: „Všeliký Kristův účinek jest naše naučení“ – 13 *Hanuš z Milheimu*: člen české korunní rady, pán Pardubic, choť Anny Zajícovny z Hazmburka; v sporech Václava IV. s panstvem stál věrně při králi; zemřel r. 1405 – 28 *proztravého muže Kříže*: velkoobchodník Kříž, zvaný Kramář, konšel na Staroměstské radnici, měl v dnešní Husově ulici dům,

v jehož zadní části byla sladovna a za ní zahrada – 35-36 *souhlas a milostivé svolení nejjasnějšího našeho vládce a pána*: král Václav IV. stvrdil písemně založení a nadání Betlémské kaple listinou vydanou 2. září 1391–30 *vedle kostela svatých apoštolů Filipa a Jakuba*: německý farní kostel, jehož základy byly nedávno vykopány na Betlémském náměstí – 83 *kterého ... podám*: tj. kterého navrhnou k ustanovení (podle práva podacího, tj. patronátního) – 84 *z koleje Karlovy*: dnešní Karolinum; koleje byly ústavy při universitě, kde se konaly přednášky a kde současně profesori a studenti bydleli

DEKRET KUTNOHORSKÝ

Vzrůst českého sebevědomí a samostatné vědecké tvorby, podmíněný rozmachem kultury, se projevil i v oblasti právní vědy. Charakteristickým dokladem toho je i jeden z nejpamátnějších právních aktů této doby, Dekret kutnohorský, slavný mandát krále Václava IV. z 18. ledna 1409, kterým byl změněn poměr hlasů na pražské universitě tak, že napříště měli mít cizinci jen jediný hlas proti třem hlasům českého národa. Podáváme celý tento výrazný dokument v překladu z latinského originálu.

Václav, z milosti boží král římský, vždy rozmnožitel říše, a král český.

Důstojní nábožní milí!

Ačkoli jsme všeobecně povinni dbát o prospěch všech lidí, přece jen nesmíme jim být nakloněni natolik starostlivě, že by snad podléhal škodě
5 a újmě prospěch těch, kteří jsou k nám těsně připoutáni příhodností míst, časů nebo některými jinými okolnostmi. I když totiž každý člověk je povinen milovat každého člověka, přece jen je potřeba, aby samo toto milování vycházelo toliko z náklonnosti náležité; dávat přednost v lásce cizinci před domácím je proto zvrácením náležité náklonnosti, ježto pravá láska začíná
10 vždy u sebe sama a potom se přenáší na potomky podle příbuzenství.

Protože pak národ německý, který nemá vůbec žádného obyvatelského práva v Českém království, v rozličných záležitostech na pražském vysokém učení si osvojil k užívání tři hlasy, jak nás o tom došla věrohodná zpráva, a poněvadž národ český, téhož království pravý dědic, těší se
15 a užívá toliko jednoho hlasu, my tedy, považující za nespravedlivé a značně nevhodné, aby z prospěchu obyvatel, kteří po právu na něj mají nárok, těžili nadměrně cizinci a přistěhovalci, a oni pak aby se cítili být utiskováni nedostatkem a nevýhodami, přikazujeme vám mocí tohoto listu mocně a přísně, chcete tak rozhodně míti, abyste ihned, jak jej spatříte, bez všelikého odporu a zdráhání připustili národ český všim způsobem ke třem
20 hlasům při veškerých poradách, soudech, zkouškách, volbách a jakýchkoli jiných jednáních a řízeních řečené university podle vzoru zřízení, kterému se těší národ francouzský na universitě pařížské a jehož užívají ostatní národy v Lombardii a v Itálii, a ponechali jej od této chvíle na věčné časy
25 klidně užívat a těšit se z výsady těchto hlasů, nečiníce jinak, ačli se chcete vyvarovat našeho nejprudšího hněvu.

Dáno na Horách Kutných, osmnáctého dne měsíce ledna, v čtyřicátém šestém roce naší královské vlády v Čechách, v říši římské pak v třicátém třetím.

30 Důstojným rektoru a celé universitě pražské, nábožným našim milým.

1 *vždy rozmnožitel říše*: od středověku ustálené české znění lat. titulu římských králů a císařů „semper augustus“; středověký překlad lat. augustus (= vznešený, posvátný, pak vlastní jméno panovníka) spojením se slovesem augeo (= rozmnožovati, zvětšovati) – 11 *národ německý*: národem na středověké universitě se rozumělo sdružení členů university, pocházejících z téhož územního celku bez zřetele k jejich skutečné národnosti; na pražské universitě byly národy český, bavorský, saský a polský (vl. slezský), z nichž poslední tři, převážnou většinou německé národnosti, vystupovaly společně proti zájmům českého národa – proto také byly v panovníkově příkazu označeny společným názvem *národ německý; obyvatelského práva*: tímto termínem má být zdůrazněna příslušnost členů českého národa k českému státu, na rozdíl od cizinců, kteří takového práva nemají – 23 *na universitě pařížské*: pařížská universita byla rozdělena rovněž na čtyři národy, ovšem s převahou Francouzů – 24 *v Lombardii a v Itálii*: italské university byly rozděleny na různý počet národů; nejdůležitější z nich, universita boloňská, v době vydání Dekretu na 14 národů – 27-29 *v čtyřicátém šestém roce naší královské vlády v Čechách, v říši římské pak v třicátém třetím*: datování pomocí počtu let vlády je obvyklé v panovníckých listinách; odpovídá zde roku 1409 (Václav IV. byl korunován na českého krále už roku 1363, římským králem byl zvolen roku 1376)

JAN Z JESENICE OBRANA DEKRETU KUTNOHORSKÉHO

Jako první přímý důkaz, jak pronikavě zapůsobila změna poměrů na pražské universitě i na právní vědu, lze uvést dílo vzniklé z bojů o provedení a důsledné zachování panovníkova mandátu o rozdělení hlasů na universitě. Proti snahám německých mistrů zvrátit panovníkovo rozhodnutí a získat zpět ztracené pozice vystoupila česká strana perem svého čelného právníckého reprezentanta M. Jana z Jesenice neobsáhlým, avšak mistrně stylizovaným projevem na obranu panovníkova příkazu. Třebaže originál spisku je psán latinsky, projevil se v něm duch českého sebevědomí, politického rozhledu, diplomatické obratnosti i právní učnosti, takže je právem nazýván malým arcidilem husitské vědy o státu a právu. Není pochyb, že tento spis podstatně přispěl ke konečnému vítězství české strany a k ovládnutí university mistry českého národa.

Protože nejjasnější vládce a pán, pan Václav, král římský, vždy rozmnožitel říše, a král český, z milosti boží vládne nad královstvím Českým, proto podle zákona božího, zákona kánonů a zákona císařského jemu především a hlavně přísluší řídit své království a starat se o mír a zvláštní výhody pro jeho obyvatele spíše než pro cizince. To vyplývá prvotně ze zákona božího a odtud dále z lidského.

Z toho se nejprve vyvozuje, že král Václav má vládní moc v Českém království nad universitou pražskou především, a hlavně k ustanovování jejích statut, a moc přijímat a odmítat jak cizince, tak i domácí podle
10 lepšího řádu, staraje se o výhody domácích.

Za druhé je zjevné, že král Václav spravedlivě mohl dáti a dal obyvatelům svého království na pražské universitě tři hlasy oproti cizím národům, které sám nejjasnější panovník ve svém listu označuje jako jeden národ německý, protože se tyto národy i samy navzájem pevně sjednotily.

15 Za třetí je zjevné, že cizí národy nespravedlivě potírají zmíněné darování, nechtějice poslouchat samého pana krále jako nejvyššího v království Českém, protože apoštol Petr říká (1 Petr. 2): „Poddáni buďte všelikému lidskému zřízení, buďte králi, jako nejvyššímu“ a dodává jako důvod: „nebo tak jest vůle boží.“ Je totiž prospěšné sklánět své šíje i samým králům,
20 biskupům a kněžím (distinkce 10 Certum est a distinkce 24 Valentinianus). Tak učinil nejvyšší kněz Kristus, který se podrobil Pilátově soudní pravomoci, a sám platil a prikazoval platiti pohanskému císaři poplatek (Mat. 11 a 22). Odtud právem náleží králům poddanství a placení poplatku (11, kvestie 1 Si tributum od Ambrože a kap. Magnum, kvestie 3 Si dominus
25 od Jeronýma a kap. následující 25, kvestie 8 Tributum atd.).

Za čtvrté je zjevné, že obyvatelé království Českého, skuteční Češi, jak laikové, tak i klerikové, mohou z darování králova přijímat, mít a držet zvláštní výhody v radách a při vládě, na předních a vedoucích místech k obohacení a cti téhož krále a jeho královské důstojnosti. To je zjevné,
30 neboť král může spravedlivě dát předním obyvatelům svého království výhody takového druhu; je tudíž závěr správný.

Za páté je zjevné, že král Václav spravedlivě dal přednost českému národu mistrů i studentů na pražské universitě před cizími národy v radách, soudech, zkouškách, volbách a v jakýchkoli jiných jednáních a řízeních
35 svrchu řečené university, podle toho, jak Jeho Milost obsáhleji vyznává ve svém listu, vydaném velmi dobrotivě a spravedlivě.

Za šesté následuje, že cizí národy, popř. národ německý mají nebo má pokorně poslechnout pana krále v příkazu o dání tří hlasů českému národu, aby nepocítili pokárání spolu s reptajícím, kterému bylo řečeno od hospodáře (Mat. 20): „Příteli, nečiním tobě křivdy; vezmi, co tvé jest, a jdi. Zdaž
40 mi není dovoleno činit, co chceš? Zdaž je oko tvé proto nešlechetné, že já jsem dobrý?“

Za sedmé se vyvozuje, že především národ český má řídit ostatní národy na pražské universitě. To je za prvé zjevné na základě podobnosti
45 ze zákona božího; neboť pán (Deut. 28) svému lidu slibuje: „Jestliže uposlechněš přikázání hospodina boha tvého, kteráž já dnes prikazuji tobě atd., ustanoví tě hospodin bůh tvůj za hlavu a ne za ocas, a budeš vždy nadřazen a nikoli podroben.“ A znovu: „Vyvýší tě bůh nad všechny národy, kteréž

jsou na zemi.“ Jestliže tedy bůh stanovil svůj poslušný lid jako hlavu,
50 vyvýšil nad všechny národy, tedy podobně král český může, ba dokonce má
stanovit jako hlavu a ne jako ocas národ český, který jest jeho poslušný lid,
aby byl vždy nadřazen a nikoli podroben; následuje, že národ český, po-
slušný krále, má být v České zemi vyvýšen nad všechny ostatní, má být
55 hlavou a ne ocasem, vždy nadřazen a nikoli podroben; a v důsledku toho
především národ český má řídit jiné národy na pražské universitě, za před-
pokladu soudržnosti university i národů v ní spojených...

Za osmé následuje na ten čas, že národ německý, který žádá prvenství
a nadvládu se třemi hlasy nad jedním hlasem národa českého na pražské
60 universitě, chce být vyvýšen nad národ český, chce být hlavou a ne ocasem,
chce být vždy nadřazen a nikoli podroben, a neposlouchaje královských
příkazů, protiví se tak božimu příkladu a královskému rozkazu, nemá být
žádným způsobem vyslechnut v jakékoli žádosti.

Ale poněvadž dání tři hlasů českému národu je interpretace zlaté buly,
provedená panovníkem, tvoří tudíž právo pro český národ. Proč by se tedy
65 český národ netěšil takovému právu?

Dále v každé přísaze je vyňata pravomoc vyššího a panovníka (O pří-
saze, kap. Veniens). Je zjevné, že proti prohlášeným bulám panovníka
žádné přísahy se nikoho netýkají a nikoho nezavazují.

Dále universita pražská nemůže nic stanovit ani potvrdit dovoleně proti
70 privilegiím a proti záměru panovníka, a kdyby něco takového učinila, bylo
by to marné, neplatné a bezpodstatné. Ale je zřejmé, že záměrem panovníka,
císaře nejslavnějšího, bylo království a tím jeho obyvatele vyvýšit v počtách
nad jiné, když říká ve svém listu: „Protože jsme znepokojováni mimořád-
nou starostlivostí, zvláště obracejíce pozornost naší myslí k tomu, jak by
75 naše království České, které máme v oblibě přednostní náklonností myslí,
o jehož povznesení se staráme se všemožnou pečlivostí, dbáme o jeho čest
a zdar s veškerým úsilím.“ Ale ježto čest a zdar nepřisluší kamenům a stro-
mům v království Českém, vyplývá z toho, že císař zamýšlel čest a zdar pro
obyvatele Českého království před všemi ostatními. Universita pražská
80 tudíž ani nemůže, ani nemohla nic dovoleně stanovit ani potvrdit proti zámě-
ru panovníka, takto vyjádřenému v jeho listu. A protože je proti povznesení
a proti cti Českého království, protože je to proti cti Čechů, aby národ
německý měl tři hlasy proti jednomu národa českého ani byl tak v království
Českém hlavou a ne ocasem, byl tak nadřazen a nikoli podroben, nemohla
85 to tedy universita pražská dovoleně ustanovit a potvrdit proti záměru
panovníka.

Za sedmé namítá národ německý, že na počátku při založení vysokého
učení němečtí mistři stáli na prvním místě a řídili Čechy a rozdělili univer-
situ na národy podle své vůle; tudíž je jim stále ještě dovoleno tak činit

90 a v důsledku toho má národ český být podroben národu německému jako služebník.

Na to se odpovídá podle oněch slov Apoštola ke Galatským, kap. 4: „Dokud jest dědic maličký, nic se neliší od služebníka, třebas je pánem všeho, ale jest pod ochránci a správci až do času stanoveného od otce,“
95 a dále: „A tak již není služebník, ale syn, a jestliže syn, tedy i dědic z milosti boží.“ Z tohoto výroku se na základě podobnosti usuzuje: Jestliže na počátku university byli Češi maličci ve vědách a tím pro nízkou úroveň věd byli jakoby služebníky Němců, tedy třebas byli dědici království, byli jakoby služebníky Němců až do času předem určeného otcem, totiž císařem,
100 který říkal: „Až vyrostete ve vědách, budete vy páni a dědici, posečkejte maličko.“ Protože vskutku již s pomocí boží nastala plnost času, v kterém mistři čeští mnohonásobně počtem převýšili mistry německé a ve všech vědách a schopnostech se pozvedli nad cizince, vyplývá z toho, že již nejsou služebníci, ale synové, a jestliže synové, tedy i dědici určení bohem. Nechť
105 tedy ustoupí správcové a ochránci, kteří hledali u dědiců království vlastní prospěch, a dědici, jimž patří dědictví, nechť panují na věky věků! Amen.

1 vždy rozmnožitel: srov. výklad na s. 389 – 3 podle... zákona kánonů a zákona císařského: tj. podle církevního i římského práva – 13 ve svém listu: míněn Dekret kutnohorský (též dále) – 15 cizí národy nespravedlivě potrají: nářážka na odpor tří cizích národů (na universitě) proti panovníkovu mandátu a na jejich pokusy působit na krále Václava, aby ho změnil – 20: Friedb. 1,20 a 235 (tj. správně dist. 63) – 22 poplatek: správně Mat. 17,24 a 22,21 – 23 placení poplatku: Friedb. 1,634 a 669; poslední citát je nepřesný, správně C. 23 qu. 8 c. 22 (Friedb. 1,961) – 62: zde končí úvodní část spisu (dále část textu vynechána) – 63n.: Závěrečná část spisu, která dovršuje vyvrácení námitek německých mistrů, jimiž odůvodňovali svá domněle vyšší práva a protestovali proti panovníkovu příkazu – 63 zlaté buly: zakládací listiny university z r. 1348 – 67: cit. Dekretály Řehoře IX. (Friedb. 2,364) – 72 císaře nejslavnějšího: Karla IV. – 73-77: citován doslova úsek zakládací listiny university – 93 dědic: citát z bible vybrán tak, aby vynikla reminiscence na text panovníkova příkazu, v němž je český národ označen jako pravý dědic království

AKTY ÚSTAVNÍ A MEZINÁRODNĚ PRÁVNÍ

Hospodářské i vojenské převraty husitské epochy byly doprovázeny bohatým životem politickým a z nejrůznějších dohod mezi stranami, úmluv, sněmů, mírových návrhů, programových projevů nebo diplomatických jednání se dodnes zachovalo veliké množství písemností. Značná část z nich, zejména pokud šlo o jednání mezi stranami v Čechách, byla sepsána česky. Čeština tak prokázala svou schopnost stát se i jazykem politických aktů, jazykem diplomatickým, který se svou vyjadřovací schopností plně vyrovnal jazykům jiným.